

Приручник за
узбуњиваче

pištaljka.rs

Приручник за узбуњиваче

Издавач: Удружење Еутопија

Едиција Пиштаљка

Ауторски тим: Јелена Стојановић, Драгана Матовић,
Владимир Радомировић

Извршни директор: Даша Н. Божанић

Дизајн и фотографија: Марко Стојановић

Штампа: Тукан принт, Београд

Тираж: 1000 примерака

Београд, септембар 2015.

USAID
OD AMERIČKOG NARODA

Израда ове публикације омогућена је уз подршку америчког народа путем Америчке агенције за међународни развој (USAID). За садржај ове публикације одговорни су аутори и он не мора нужно одражавати ставове USAID-а или Владе Сједињених Америчких Држава.

Пиштаљка је први сајт за истраживање корупције и заштиту узбуњивача. Пиштаљка је оснивач јединог правног Саветовалишта за узбуњиваче на Балкану. Оснивачи Пиштаљке су новинари-узбуњивачи.

Садржај

Увод 4

Основни појмови и најчешћа питања 8

Накнада штете због узбуњивања 26

Судска заштита 30

Привремена мера 38

Закон о заштити узбуњивача 42

Правилник о унутрашњем узбуњивању 60

УВ ОД

Закон о заштити
узбуњивача
(Сл. гласник РС
128/2014) усвојен
је 25. новембра
2014. године,
ступио је на снагу
4. децембра 2014.
године, док је
његова примена
почела 5. јуна 2015.
године.

Српски Закон о заштити узбуњивача је први у свету у чијој изради су учествовали сами узбуњивачи. На инсистирање Пиштаљке, која је као једина домаћа организација која се бави заштитом узбуњивача учествовала у изради закона, у радну групу су увршћени и узбуњивачи Биљана Мраовић, судија и Слободан Маринковић полицијски инспектор, које је Пиштаљка заштитила када је над њима вршена одмазда. Дугогодишње искуство Пиштаљке у заштити узбуњивача и истраживању корупције, показало је да је узбуњивачима најпотребнија правна помоћ и помоћ медија. Зато је Пиштаљка, позната по свом новинарском раду у истраживању корупције на основу пријава узбуњивача, одлучила да обезбеди узбуњивачима и правну помоћ отварањем првог бесплатног правног Саветовалишта на Балкану које постоји од априла 2014. године.

Почетак примене Закона о заштити узбуњивача прате бројни изазови због чега Пиштаљкино Саветовалиште за узбуњиваче, у овој публикацији издваја нека од најчешће постављаних питања грађана који нам се свакодневно обраћају за помоћ. Одговори на ова питања потенцијалним узбуњивачима треба да помогну да се боље снађу у читању новог закона и да их упуте како да га ефикасније користе у остваривању својих права. Сви примери наведени у приручнику преузети су из рада Саветовалишта Пиштаљке, као и из личног искуства оснивача Пиштаљке који су као новинари државног медија и сами били узбуњивачи и због тога трпели одмазду. На изазове са којима се Србија сусреће на почетку примене Закона о заштити узбуњивача нису имуна ни друштва у којима се овакви закони примењују деценијама, као што су Сједињене Америчке Државе. Питања која постављају потенцијални узбуњивачи у Србији нису ништа другачија од оних на која свакодневно одговарају стручњаци за заштиту узбуњивача у земљама са много више искуства у овој области, а са којима Пиштаљка сарађује. Закон о заштити узбуњивача није ни у једној земљи у свету успео да елиминисе одмазду коју трпе узбуњивачи али је у земљама које овакав закон имају постао једини ефикасан начин да се узбуњивачи од одмазде заштите.

1.

ОСНОВНИ

ПОЈМОВИ

И

НАЈЧЕШЋА

ПИТАЊА

ШТА ЈЕ УЗБУЊИВАЊЕ?

Закон каже да је узбуњивање откривање информације о кршењу прописа, кршењу људских права, вршењу јавног овлашћења противно сврси због које је поверено, опасности по живот, јавно здравље, безбедност, животну средину, као и ради спречавања штете великих размера.

Под узбуњивањем се подразумева откривање информације о неком нелегалном или неетичком поступку, обично надређених појединаца или институције у којој је узбуњивач запослен. У већини случајева узбуњивач такву информацију открива трећој страни, ван те институције, која има могућност да те поступке санкционише. Узбуњивање се често врши и преко медија, односно узбуњивањем јавности, када институције система закажу или када се узбуњивач боји да би га контакт са државним органима довео у опасност. За узбуњивање јавности важе посебна правила.

Циљ узбуњивања је заштита јавног интереса и општег добра. Да би се нешто окарактерисало као узбуњивање неопходно је да информација која се открива указује да је угрожен јавни интерес. Ако се узбуњивањем штити јавни интерес ирелевантно је да ли узбуњивач у том процесу има и неки лични интерес.

КО ЈЕ УЗБУЊИВАЧ?

Узбуњивач је појединац који је интерну информацију о неком нелегалном поступку сазнао или кроз радно ангажовање, или у поступку запошљавања, или као корисник услуга државних органа и јавних служби, или на основу пословне сарадње, или као власник неког привредног друштва. Узбуњивач ту информацију може да открије послодавцу и овлашћеном органу (као што је јавно тужилаштво, нека од инспекција, Агенција за борбу против корупције...)

Циљ узбуњивања је заштита јавног интереса – уколико постоји јавни интерес у узбуњивању ирелевантно је да ли узбуњивач има и лични интерес

У широј јавности обично се узбуњивачем сматра храбра особа која из високо моралних разлога открива информацију о некаквом нелегалном и неетичком поступању угрожавајући притом и сопствену егзистенцију, а неретко и безбедност.

ШТА СЕ СМАТРА РАДНИМ АНГАЖОВАЊЕМ?

Радно ангажовање је радни однос, рад ван радног односа, волонтирање, вршење функције, као и сваки други фактички рад за послодавца.

Рад ван радног односа подразумева обављање послова на основу уговора о обављању привремених и повремених послова, уговора о делу, уговора о стручном оспособљавању и усавршавању, уговора о допунском раду, сходно Закону о раду (Сл. гласник РС 25/2005, 61/2005, 54/2009, 32/2013, 75/2014).

КОЈЕ УСЛОВЕ МОРА ИСПУНИТИ УЗБУЊИВАЧ ДА БИ ИМАО ПРАВО НА СУДСКУ ЗАШТИТУ?

Узбуњивач има право на заштиту у складу са законом ако испуњава три услова:

1. узбуњивач мора да изврши узбуњивање код послодавца или овлашћеног органа (јавно тужилаштво, полиција, инспекција, Агенција за борбу против корупције, Заштитник грађана...) или да узбуни јавност (најчешће преко медија) на начин прописан законом. Узбуњивач може да изабере на који ће начин извршити узбуњивање, с тим да код узбуњивања јавности важе посебна правила. Да би се јавност узбунила пре него што се изврши узбуњивање преко послодавца или овлашћеног органа потребно је да постоји непосредна опасност по живот, јавно здравље, безбедност, животну средину, опасност од настанка штете великих размера односно да постоји опасност да би докази могли бити уништени
2. узбуњивач мора да открије информацију у року од једне године од дана сазнања за извршену радњу због које врши узбуњивање (субјективни рок), а најкасније у року од десет година од дана извршења те радње (објективни рок)

3. информација коју узбуњивач открива мора у тренутку узбуњивања да буде таква да у њену истинитост може да поверује особа са просечним знањем и искуством као и узбуњивач. Ако се таква информација после поступања надлежних органа испостави као неистинита, узбуњивач не сноси негативне последице и не одговара за злоупотребу

Под злоупотребом узбуњивања подразумева се поступање оног лица које достави информацију за коју зна да је неистинита или у замену за информацију тражи противправну корист.

Да би узбуњивач добио судску заштиту потребно је да информација коју открива буде таква да у њу може да поверује особа просечног знања и искуства као узбуњивач, чак и ако се касније утврди да она није истинита

ДА ЛИ СЕ ЗАКОН ПРИМЕЊУЈЕ И НА УЗБУЊИВАЊЕ КОЈЕ СЕ ДОГОДИЛО ПРЕ ДОНОШЕЊА ЗАКОНА?

Закон о заштити узбуњивача на снагу је ступио 4.12.2014. године, а почео је да се примењује шест месеци касније, 5.6.2015. године. Иако ретроактивна примена овог закона није дозвољена, различита тумачења око тога да ли закон важи од ступања на снагу или од почетка примене у пракси представљају једну од главних недоумица.

Прва два судска спора вођена по Закону о заштити узбуњивача повела су двојица узбуњивача који су се за правну помоћ обратили Пиштаљци.

ИЗ ПРАКСЕ ПИШТАЉКЕ: Први судски поступак пред Вишим судом повео је узбуњивач Милош Крстић који се Пиштаљци обратио за помоћ пошто је добио отказ у школи у којој је пријавио одређене незаконите радње. Крстић се, по савету адвоката Пиштаљке, прво обратио школском одбору са захтевом да му се поништи отказ, што је корак који ће се касније испоставити као кључан за његов случај. Иако је школски одбор одбио његов захтев за поништење отказа, сам приговор одбору одложио је коначност отказа (који је Крстићу дат 4.6.2015. године, само дан пре почетка примене Закона) и тако дао право узбуњивачу да покрене радни спор.

Адвокати Пиштаљке потом су Крстића саветовали да поднесе тужбу Вишем суду у Београду, од кога је тражио доношење привремене мере. По савету Пиштаљке, Крстић је у исто време покренуо и радни спор за поништење отказа.

Виши суд у Београду 23.6.2015. године доноси решење којим се одбацује Крстићев захтев уз образложење да је последица, односно отказ, наступила пре 5.6.2015. године, и позвао се на одредбу Устава РС о забрани ретроактивности.

Овакав став Вишег суда у супротности је са тумачењем Пиштаљке. Према нашем тумачењу, Крстић има право на заштиту по Закону о заштити узбуњивача јер отказ није постао коначан пре ступања на снагу Закона, па ни пре почетка његове примене. Приговор школском одбору, који је Крстић упутио по савету Пиштаљке, одложио је коначност отказа.

Други аргумент је такође битан за овај случај али још битнији за даљу примену Закона. Наиме, став Пиштаљке је и да суд не може да се позива на забрану ретроактивности од почетка примене Закона, односно од 5.6.2015. године, већ од 4.12.2014. године, када је Закон ступио на снагу и када је, према Уставу Републике Србије, постао део нашег правног система.

Због свега овога Пиштаљка је саветовала Крстићу да се жали Апелационом суду што је он и учинио. Апелациони суд је усвојио аргументе узбуњивача и Пиштаљке и вратио предмет Вишем суду на поновно одлучивање.

„У конкретном случају примењује се Закон о заштити узбуњивача. Не ради се о ретроактивној примени закона, јер је у време подношења предлога за одређивање привремене мере тај закон био у примени“, пише у решењу којим се усваја жалба Милоша Крстића.

Апелациони суд се осврнуо и на образложење судије Вишег суда да је решење о отказу Крстићу потписано 4. јуна, дан пре почетка примене Закона о заштити узбуњивача и да зато суд не може да наложи укидање тог решења. Апелациони суд је утврдио да „није протекао посебним прописима одређен рок за подношење тужбе против решења чије се правно дејство одлаже предложеном привременом мером, те се ради о „несвршеној ситуацији“. Због тога је одлука суда укинута и предмет враћен првостепеном суду на поновни поступак“.

И у другом судском поступку пред Вишим судом у Београду првостепено окончаном 29.7.2015. године у којем је узбуњивач Бранко Гардашевић 2013. године пријавио корупцију Агенцији за борбу против корупције, суд се позвао на забрану ретроактивности.

Пиштаљка је и у овом случају имала супротан став од Вишег суда. Аргумент Пиштаљке је следећи: узбуњивач има право на заштиту иако је незакониту радњу пријавио пре доношења Закона ако је одмазда која је последица узбуњивања настављена и траје и после доношења Закона о заштити узбуњивача.

Иако је узбуњивач имао статус узбуњивача који му је пре доношења Закона доделила Агенција за борбу против корупције и одмазда се наставила и после ступања на снагу Закона о заштити узбуњивача, Виши суд није уважио те аргументе.

И у овом случају узбуњивач се жалио Апелационом суду и Апелациони суд је прихватио образложење из жалбе и вратио предмет на поновно одлучивање Вишем суду.

У случају Бранка Гардашевића, друго трочлано веће Апелационог суда утврдило је да Виши суд није проверио наводе да одмазда и даље траје, односно да декан Факултета спорта и физичког васпитања одбија да поступи по закључцима инспектора рада и Гардашевића врати на посао. „По налажењу овог суда потребно је да првостепени суд у поновном поступку провери ове наводе извршног повериоца и да ли вршење ових штетних радњи у смислу нераспоређивања представљају кршење права по Закону о заштити узбуњивача и да ли исте и даље трају, имајући у виду моменат од када је донето решење о престанку радног односа и оцени да ли постоје услови за примену одредбе члана 34 наведеног Закона“, наводи се у решењу које је потписала председница већа. ■

ШТА САДРЖИ ИНФОРМАЦИЈА КОЈОМ СЕ ВРШИ УЗБУЊИВАЊЕ?

Информација којом се врши узбуњивање садржи податке о кршењу прописа, кршењу људских права, вршењу јавног овлашћења противно сврси због које је поверено, опасности по живот, јавно здравље, безбедност, животну средину, као и податке ради спречавања штете великих размера.

Информација може (али не мора) да садржи потпис узбуњивача и податке о узбуњивачу.

Послодавац и овлашћени орган дужни су да поступају и по анонимним обавештењима у вези са информацијом, у оквиру својих овлашћења.

ДА ЛИ СУ НАДЛЕЖНИ ОРГАНИ ДУЖНИ ДА РЕАГУЈУ И НА АНОНИМНО УЗБУЊИВАЊЕ И УЗБУЊИВАЊЕ ПРЕКО МЕДИЈА?

Послодавци, али и овлашћени државни органи, као што је јавно тужилаштво или Агенција за борбу против корупције и други органи, дужни су да реагују и поступају и када је узбуњивање анонимно. Осим тога, они су дужни да реагују и по сазнању из медија без подношења пријаве надлежном органу, што се посебно односи на тужилаштво.

ИЗ ПРАКСЕ ПИШТАЉКЕ: То, међутим, није увек случај а Пиштаљка је у својој пракси имала ситуацију у којој је била принуђена да поднесе представку против тадашњег министра одбране Агенцији за борбу против корупције јер је директорка овог контролног тела одбијала да реагује на писање Пиштаљке иако је на то обавезана законом. Директорка Агенције није покренула поступак против министра после открића Пиштаљке да је министар један од инвеститора луксузног здања у центру града подигнутог на плацу који је проглашен пашњаком, а које министар није пријавио у својој имовинској карти. Иако је ово откриће Пиштаљке имало велики одјек у јавности, директорка Агенције је одбијала да покрене поступак све док главни уредник Пиштаљке и новинар нису поднели захтев за покретање поступка после чега је Агенција била принуђена да реагује. Поступак за непријављивање имовине против бившег министра налази се пред судом и још није завршен. Ниједан надлежни орган до данас није покренуо поступак за утврђивање порекла новца којим је располагао министар, а који је био у несразмери са његовим примањима. ■

КОЈА ЛИЦА ОСИМ САМИХ УЗБУЊИВАЧА ИМАЈУ ПРАВО НА ЗАШТИТУ КАО УЗБУЊИВАЧИ?

Право на заштиту као узбуњивач има и:

1. повезано лице – ако учини вероватним да је према њему предузета штетна радња због повезаности са узбуњивачем
2. лице за које се погрешно сматра да је узбуњивач – ако учини вероватним да је према њему предузета штетна радња јер је лице које је предузело штетну радњу погрешно сматрало да је то лице узбуњивач, односно повезано лице
3. лице које врши службену дужност – ако је у вршењу службене дужности доставило информацију има право на заштиту као узбуњивач ако учини вероватним да је према њему предузета штетна радња због достављања те информације
4. лице које тражи податке у вези са информацијом – ако учини вероватним да је према њему предузета штетна радња због тражења тих података

Наведена лица имају право на заштиту као узбуњивачи иако нису узбуњивачи.

КОЈЕ ВРСТЕ УЗБУЊИВАЊА СУ ПРЕДВИЂЕНЕ ЗАКОНОМ?

Узбуњивање може бити унутрашње, спољашње или узбуњивање јавности.

1. унутрашње узбуњивање је откривање информације лицу које је послодавац овластио за пријем информације и вођење поступка у вези са узбуњивањем. Ово лице је дужно да реагује одмах по добијању информације без одлагања, а најкасније 15 дана од пријема информације. Такође, овлашћено лице је дужно, као и сва лица која дођу у додир са подацима о личности узбуњивача, да те податке штити. И на крају, ово лице је дужно да узбуњивачу пружи све информације о току поступка и увид у сву документацију везану за узбуњивање
2. спољашње узбуњивање је откривање информације овлашћеном органу изван послодавца код кога је узбуњивач запослен, а то може бити јавно тужилаштво, надлежна инспекција, Повереник за информације од јавног значаја, Агенција за борбу против корупције...

3. узбуњивање јавности је откривање информације јавности путем средстава јавног информисања, али узбуњивач то може учинити и лично, на јавном скупу, путем интернета, на свом блогу или преко друштвених мрежа

ИЗ ПРАКСЕ ПИШТАЉКЕ: Овим начином се послужио један од првих јавно познатих узбуњивача Горан Милошевић, који је открио нелегалне радње у наплати путарине на наплатним рампама Пuteва Србије због чега је трпео одмазду и добио отказ. Милошевић је после неуспешног узбуњивања послодавца и инспекције рада своја сазнања поделио на интернету. На овај начин Милошевић је успео да скрене пажњу јавности и појединих медија на заташкавање овог случаја и уз помоћ Пиштаљке и Повереника за информације од јавног значаја, а под притиском јавности, он је враћен на посао. Са посла је поново отпуштен 2014. године пошто је на друштвеним мрежама критиковао рад новог ресорног министра и руководства Пuteва Србије које је водило предузеће у тренутку када је ова велика пљачка и откривена. ■

КОЈЕ ОБАВЕЗЕ ИМА СВАКИ ПОСЛОДАВАЦ?

Сваки послодавац, независно од броја запослених, дужан је:

- да свим радно ангажованим лицима достави писмено обавештење о правима из овог Закона
- да одреди лице овлашћено за пријем информације и вођење поступка у вези са узбуњивањем
- да у оквиру својих овлашћења предузме мере ради отклањања утврђених неправилности у вези са узбуњивањем
- да, у оквиру својих овлашћења, заштити узбуњивача од одмазде, као и да предузме неопходне мере ради обустављања одмазде и отклањања њених последица
- да не предузима никакве радње да би открио идентитет узбуњивача који је послао анонимну информацију
- уколико би поступак надлежних органа захтевао откривање идентитета узбуњивача као начина да се информација испита, послодавац је дужан да о тој могућности претходно обавести узбуњивача

КОЈЕ СУ ОБАВЕЗЕ ЛИЦА ОВЛАШЋЕНОГ ЗА ПРИЈЕМ ИНФОРМАЦИЈА?

- да штити податке о личности узбуњивача, односно податке на основу којих се може открити идентитет узбуњивача, осим ако се узбуњивач не сагласи са откривањем тих података, а у складу са законом који уређује заштиту података о личности

- да приликом пријема информације обавести узбуњивача да његов идентитет може бити откривен надлежном органу ако без откривања идентитета узбуњивача не би било могуће поступање тог органа, као и да га обавести о мерама заштите учесника у кривичном поступку.

- да обавести узбуњивача, ако је у току поступка неопходно да се открије његов идентитет, пре него што идентитет буде откривен

- да не саопшти податке о идентитету узбуњивача лицу на које се указује у информацији

Свако лице које сазна податке о личности узбуњивача дужно је да штити те податке.

Свако лице које сазна податке о личности узбуњивача дужно је да штити те податке

КОЈЕ ОБАВЕЗЕ ИМА ПОСЛОДАВАЦ КОЈИ ИМА ВИШЕ ОД ДЕСЕТ ЗАПОСЛЕНИХ?

Поред наведених обавеза које има сваки послодавац независно од броја запослених, послодавац који има више од десет запослених дужан је још и да правилником ([општи акт](#)) уреди поступак унутрашњег узбуњивања.

Послодавац је дужан да на видном месту, доступном сваком радно ангажованом лицу, као и на интернет страници послодавца (ако постоје техничке могућности) истакне општи акт.

Одредбе правилника о поступку унутрашњег узбуњивања морају бити у складу са Законом о заштити узбуњивача и подзаконским актом министра надлежног за послове правосуђа.

Одредбе правилника послодавца које нису у складу са Законом о заштити узбуњивача и прописима донетим на основу закона, ништаве су.

Одредбама правилника послодавац не може умањити обим права или ускратити неко право узбуњивачу из Закона о заштити узбуњивача.

ИЗ ПРАКСЕ ПИШТАЉКЕ: Пример правилника који не би смео да се нађе у употреби је и Правилник о поступку унутрашњег узбуњивања који је у јуну месецу 2015. године донео један привредни суд. Тај суд је у правилнику предвидео да је лице овлашћено за пријем информације и вођење поступка у вези са узбуњивањем дужно да пре давања изјаве о информацијама у вези са унутрашњим узбуњивањем поучи узбуњивача да своје информације у вези са унутрашњим узбуњивањем даје под пуном материјалном и кривичном одговорношћу, те да давање лажног изказа представља кривично дело предвиђено одредбама Кривичног законика.

Оваква одредба, по мишљењу Пиштаљке, обесхрабрује и застрашује узбуњиваче, што се може сматрати спречавањем узбуњивања, забрањено чланом 3 Закона о заштити узбуњивача. Самим тим овакав правилник би, уколико се примени, био у супротности са Законом, дакле ништав. Оваква одредба је у директној супротности и са чл. 5 ст. 1 тачка 3 Закона о заштити узбуњивача који предвиђа да узбуњивач има право на заштиту ако би, између осталог, у тренутку узбуњивања, на основу расположивих података, у истинитост информације, поверовало лице са просечним знањем и искуством као и узбуњивач, чак и уколико би се након провере утврдило да информација није истинита.

НАПОМЕНА: Примере образаца за послодавце који су у складу са Законом и подзаконским актом можете пронаћи на сајту <http://www.uzbunjivaci.rs>. Овде можете пронаћи пример [обавештења о правима за запослене](#), пример [изјаве о пријему обавештења](#), пример [овлашћења за лице које прима обавештења од узбуњивача](#), као и пример [извештаја о предузетим радњама и предложеним мерама](#). ■

КАДА ЗАПОЧИЊЕ ПОСТУПАК УНУТРАШЊЕГ УЗБУЊИВАЊА?

Поступак унутрашњег узбуњивања започиње достављањем информације послодавцу или лицу које је послодавац овластио за пријем и вођење поступка у вези са узбуњивањем. Од тог момента тече рок који по Закону послодавац има да реагује.

КОЈЕ СУ ДУЖНОСТИ ПОСЛОДАВЦА ПО ПРИЈЕМУ ИНФОРМАЦИЈЕ?

Послодавац је дужан да поступи по информацији без одлагања, а најкасније у року од 15 дана од дана пријема информације.

Послодавац је дужан да обавести узбуњивача о исходу поступка по његовом окончању, у року од 15 дана од дана окончања поступка унутрашњег узбуњивања.

Послодавац је дужан да, на захтев узбуњивача, пружи обавештења узбуњивачу о току и радњама предузетим у поступку, као и да омогући узбуњивачу да изврши увид у списе предмета и да присуствује радњама у поступку.

Послодавац је дужан да у оквиру својих овлашћења предузме мере ради отклањања утврђених неправилности.

ШТА ЈЕ СПОЉАШЊЕ УЗБУЊИВАЊЕ?

Спољашње узбуњивање је откривање информације овлашћеном органу.

КО ЈЕ ОВЛАШЋЕНИ ОРГАН?

Овлашћени орган је орган Републике Србије (нпр. Народна скупштина, Влада РС, Председник РС, Уставни суд, министарства, инспекције, Агенција за борбу против корупције, Повереник за информације од јавног значаја, бројне републичке агенције, заводи, дирекције, фондови...), територијалне аутономије (Скупштина АП Војводине, Влада АП Војводине, покрајински секретаријати, покрајински фондови...), јединице локалне самоуправе – општине, градови и Град Београд (скупштина општине/града, председник општине/градоначелник, заводи, фондови, установе и јавна предузећа чији је оснивач локална самоуправа...) или носилац јавних овлашћења (адвокатска комора, коморе у области здравства...) надлежан да поступа по информацији којом се врши узбуњивање, у складу са законом.

Тако, уколико се открива информација о сукобу интереса функционера, овлашћени орган је Агенција за борбу против корупције. Уколико би се откривала информација о томе да ваш послодавац ангажује раднике без закључења икаквог уговора о радном ангажовању („рад на црно“), овлашћени орган је инспекција рада.

Послодавац је дужан да поступи по информацији коју добије од узбуњивача без одлагања, а најкасније у року од 15 дана од дана пријема информације

КО ЈЕ СВЕ ПОСЛОДАВАЦ КОД КОЈЕГ СЕ МОЖЕ ВРШИТИ УЗБУЊИВАЊЕ?

Послодавац је орган Републике Србије, територијалне аутономије или јединице локалне самоуправе, носилац јавних овлашћења или јавна служба, правно лице (без обзира на власничку структуру) или предузетник који радно ангажује једно или више лица.

КАДА ЗАПОЧИЊЕ ПОСТУПАК СПОЉАШЊЕГ УЗБУЊИВАЊА?

Поступак спољашњег узбуњивања започиње достављањем информације овлашћеном органу.

Ако се узбуњивање односи на лица радно ангазована у овлашћеном органу, узбуњивач ће се обратити руководиоцу тог органа, а ако се узбуњивање односи на руководиоца овлашћеног органа, узбуњивач ће се обратити руководиоцу непосредно надређеног органа.

Како бисте помогли овлашћеном органу да провери и потврди ваше наводе, саветујемо да уз пријаву доставите и одговарајуће доказе који указују на неправилност коју пријављујете, а који су вам доступни или их можете прибавити без опасности по сопствени положај.

КОЈЕ СУ ДУЖНОСТИ ОВЛАШЋЕНОГ ОРГАНА ПО ПРИЈЕМУ ИНФОРМАЦИЈЕ?

Овлашћени орган је дужан да поступи по информацији којом се врши спољашње узбуњивање у року од 15 дана од дана пријема информације.

Овлашћени орган је дужан да, на захтев узбуњивача, пружи обавештења узбуњивачу о току и радњама предузетим у поступку, као и да омогући узбуњивачу да изврши увид у списе предмета и да присуствује радњама у поступку, у складу са законом.

Овлашћени орган је дужан да обавести узбуњивача о исходу поступка спољашњег узбуњивања по његовом окончању, у складу са законом.

Овлашћени орган је дужан да, на захтев узбуњивача, пружи обавештења узбуњивачу о току и радњама предузетим у поступку, као и да омогући узбуњивачу да изврши увид у списе предмета и да присуствује радњама у поступку, у складу са законом.

ШТА СЕ ДОГАЂА УКОЛИКО ОРГАН КОЈЕМ ЈЕ ДОСТАВЉЕНА ИНФОРМАЦИЈА НИЈЕ НАДЛЕЖАН ЗА ПОСТУПАЊЕ У ВЕЗИ СА УЗБУЊИВАЊЕМ?

Ако орган коме је достављена информација није надлежан за поступање у вези са узбуњивањем, проследиће информацију надлежном органу у року од 15 дана од дана пријема и о томе истовремено обавестити узбуњивача.

Надлежни орган је дужан да примењује мере заштите које је узбуњивачу обезбедио орган који му је обавештење уступио.

Ако узбуњивач није дао сагласност да се његов идентитет открије, овлашћени орган који је примио обавештење од узбуњивача, а није надлежан за поступање, дужан је да пре прослеђивања тог обавештења надлежном органу претходно затражи сагласност узбуњивача, ако законом није прописано другачије.

ДА ЛИ УНУТРАШЊЕ УЗБУЊИВАЊЕ ПРЕТХОДИ СПОЉАШЊЕМ УЗБУЊИВАЊУ?

Узбуњивач има могућност да изврши унутрашње или спољашње узбуњивање. Да би узбуњивач извршио спољашње узбуњивање, није потребно да је пре тога извршио унутрашње узбуњивање.

ШТА ЈЕ УЗБУЊИВАЊЕ ЈАВНОСТИ?

Узбуњивање јавности је откривање информације средствима јавног информисања, путем интернета, на јавним скуповима или на други начин којим се обавештење може учинити доступним јавности.

КАДА СЕ МОЖЕ УЗБУНИТИ ЈАВНОСТ?

Јавност се може узбунити тек након претходног обраћања послодавцу или овлашћеном органу.

Без претходног обавештавања послодавца или овлашћеног органа, јавност се може узбунити у случају непосредне опасности по живот, јавно здравље, безбедност, животну средину, да би се спречила штета великих размера, односно ако постоји непосредна опасност од уништења доказа.

Приликом узбуњивања јавности узбуњивач је дужан да поштује претпоставку невиности окривљеног, право на заштиту података о личности, као и да не угрожава вођење судског поступка.

КАКО СЕ ВРШИ УЗБУЊИВАЊЕ АКО СУ У ИНФОРМАЦИЈИ САДРЖАНИ ТАЈНИ ПОДАЦИ?

Ако су у информацији садржани тајни подаци, узбуњивач је дужан да се прво обрати послодавцу, а ако се информација односи на лице које је овлашћено да поступа по информацији, информација се подноси руководиоцу послодавца. Изузетно, у случају да се информација односи на руководиоца послодавца, информација се подноси овлашћеном органу.

У случају да послодавац није у року од 15 дана поступио по информацији у којој су садржани тајни подаци, односно ако није одговорио или није предузео одговарајуће мере из своје надлежности, узбуњивач се може обратити овлашћеном органу.

Ако су у информацији садржани тајни подаци, узбуњивач који има обавезу чувања тајне не може узбунити јавност, већ се мора обратити послодавцу, а ако овај не реагује у року од 15 дана, онда овлашћеном органу.

ШТА СУ ТАЈНИ ПОДАЦИ?

Под тајним подацима сматрају се подаци који су у складу са прописима о тајности података претходно означени као тајни.

Члан 3. Закона о тајности података (Сл. гласник РС 104/2009) предвиђа да се тајним податком не сматра податак који је означен као тајна ради прикривања кривичног дела или прекорачења овлашћења или злоупотребе службеног положаја или другог незаконитог акта или поступања органа јавне власти.

ИЗ ПРАКСЕ ПИШТАЉКЕ: Пиштаљка је упутила предлог амандмана свим посланичким групама тражећи да се појам тајних података усклади са Препоруком Комитета министара Савета Европе из априла 2014. године. Наиме, Пиштаљка

Под тајним подацима се сматрају подаци који су у складу са прописима о тајности података претходно означени као тајни

сматра да је неопходно да се појам тајних података сведе само на оне тајне податке који су од интереса за државу – националну безбедност, јавни ред, одбрамбене, спољнополитичке, обавештајне и безбедносне послове државних органа. У том случају, јавност се не би могла узбунити када се информација односи на ове податке, али би се могла узбунити када би се односила на друге тајне податке. ■

Пример су подаци којима располаже Министарство одбране. Већина података тог министарства носи ознаку тајности, иако се сви подаци не односе на одбрамбене послове државних органа. То отвара могућност злоупотребе постојеће одредбе закона која се односи на поступање са тајним подацима.

ИЗ ПРАКСЕ ПИШТАЉКЕ: Пиштаљка је у пракси имала случај који најјасније илуструје колико је манипулативна овако широка дефиниција тајности података. Пиштаљка је 2013. године, трагом информације коју је добила од анонимног узбуњивача, открила да је Министарство здравља од једне приватне фирме купило софтвер који је касније бесплатно уступило Министарству одбране. Министарство одбране је потом надоградњу бесплатно уступљеног софтвера платило четири пута више него што је Министарство здравља платило изворни софтвер. Милионску надоградњу је извршила иста фирма која је продала изворни софтвер. Сви уговори у овом послу су носили ознаку „војна тајна“, па чак и писмо које је министар одбране упутио министру здравља у коме тражи да им се уступи „бесплатни“ софтвер.

Ниједан документ није садржавао информације за које би се могло рећи да се односе на одбрамбене послове државе. Радило се о злоупотреби ознаке тајности, која је могућа на основу садашњег решења закона.

Пиштаљка је шест месеци истраживала овај случај и доказивала да се не ради од информацијама битним за државну безбедност и успела да избори скидање ознаке „војна тајна“. После скидања ознаке „војна тајна“ Пиштаљка је објавила сву документацију везану за овај случај и учинила је доступном јавности. ■

Шта би се десило да је у то време постојао овакав Закон о заштити узбуњивача и да је узбуњивач који се обратио Пиштаљци анонимно желео да оствари заштиту по Закону о заштити узбуњивача?

Да је узбуњивач запослен у Министарству одбране који је у свом раду видео и прочитао овакав штетан уговор, означен као тајни, по Закону о заштити узбуњивача би прво морао да се обрати Министарству одбране. Уколико Министарство одбране не би поступило у року

од 15 дана по информацији коју је доставио узбуњивач, тек тада би узбуњивач могао да се обрати овлашћеном органу, а то је у овом случају Министарство правде које је овлашћено да врши надзор над спровођењем Закона о тајности података.

Међутим, иако би узбуњивач био уверен у то да је уговор незаконит и да је означен као тајни да би се прикрила незаконита радња у којој је угрожен јавни интерес и потрошена јавна средства, он и даље не би могао да узбуњује јавност, на начин да ужива заштиту по овом Закону.

Тек у случају да Министарство правде у надзору утврди да је ознака тајности злоупотребљена, и пошто ознака тајности буде скинута, узбуњивач може узбунити јавност.

Јавност се, наравно, у сваком тренутку може узбунити анонимно. То нико никоме не може да се забрани.

КОЈЕ КАЗНЕНЕ ОДРЕДБЕ СУ ПРЕДВИЂЕНЕ ЗАКОНОМ О ЗАШТИТИ УЗБУЊИВАЧА?

Новчаном казном од 50.000 до 500.000 динара казниће се за прекршај послодавац – правно лице које има више од десет запослених, новчаном казном од 10.000 до 100.000 динара казниће се одговорно лице у правном лицу, државном органу, органу територијалне аутономије или јединице локалне самоуправе, док ће се новчаном казном од 20.000 до 200.000 динара казнити предузетник код кога је радно ангажовано више од десет запослених ако:

1. не донесе општи акт о поступку унутрашњег узбуњивања
2. општи акт којим се уређује поступак унутрашњег узбуњивања не истакне на видном месту доступном сваком радно ангажованом лицу

Даље је предвиђено да ће се новчаном казном од 50.000 до 500.000 динара казнити за прекршај послодавац – правно лице, новчаном казном од 10.000 до 100.000 динара одговорно лице у правном лицу, државном органу, органу територијалне аутономије или јединице локалне самоуправе, док ће се новчаном казном од 20.000 до 200.000 динара казнити предузетник ако:

**Јавност се,
наравно,
у сваком
тренутку
може
узбунити
анонимно.
То нико
никоме не
може да се
забрани.**

1. узбуњивача не заштити од штетне радње или не предузме неопходне мере ради обустављања штетне радње и отклањања последица штетне радње, у оквиру својих овлашћења
2. свим радно ангажованим лицима не достави писмено обавештење о правима из овог Закона
3. не одреди лице овлашћено за пријем информације и вођење поступка у вези са узбуњивањем
4. у прописаном року не поступи по информацији
5. у прописаном року не обавести узбуњивача о исходу поступка у складу са законом
6. узбуњивачу, на његов захтев, не пружи обавештења о току и радњама преузетим у поступку или ако не омогући узбуњивачу да изврши увид у списе предмета и да присуствује радњама у поступку у складу са законом

КО ВРШИ НАДЗОР НАД СПРОВОЂЕЊЕМ ЗАКОНА О ЗАШТИТИ УЗБУЊИВАЧА?

Надзор над спровођењем овог Закона врши инспекција рада, односно управна инспекција, у складу са законима који уређују њихова овлашћења.

Чланом 2 Закона о управној инспекцији (Сл. гласник РС 87/2011) прописано је да је управна инспекција облик надзора над спровођењем закона и других прописа и поступањем органа државне управе (Министарства, органи управе у саставу министарства, секретаријати, заводи), служби судова, јавних тужилаштва, Републичког јавног правобранилаштва, служби Народне скупштине, председника Републике, Владе, Уставног суда и служби органа чије чланове бира Народна скупштина, као и органа територијалне аутономије и јединица локалне самоуправе у вршењу поверених послова државне управе и других ималаца јавних овлашћења, чије су садржина, границе и овлашћења утврђени овим и посебним законима.

Према томе, уколико сте запослени код приватног послодавца који није доставио свим радно ангажованим лицима писмено обавештење о правима из овог Закона, инспекција рада је надлежна да изврши инспекцијски надзор. Уколико се, пак, то догодило у неком од министарстава у којем сте запослени, инспекцијски надзор врши Управна инспекција.

2.

Накнада

штете

због

узбуњивања

ДА ЛИ УЗБУЊИВАЧ, ОДНОСНО ЛИЦЕ КОЈЕ ОСТВАРУЈЕ ЗАШТИТУ КАО УЗБУЊИВАЧ, ИМА ПРАВО НА НАКНАДУ ШТЕТЕ ЗБОГ УЗБУЊИВАЊА?

Узбуњивач има право на накнаду штете уколико му је причињена, у складу са Законом о облигационим односима.

Штета је умањење нечије имовине (обична штета) и спречавање њеног повећања (измакла корист), као и наношење другоме физичког или психичког бола или страха (нематеријална штета).

КАДА СЕ МОЖЕ ТРАЖИТИ НАКНАДА МАТЕРИЈАЛНЕ ШТЕТЕ (ОБИЧНА ШТЕТА И ИЗМАКЛА ДОБИТ) И КОЛИКА ЊЕНА ВИСИНА МОЖЕ БИТИ?

Новчана накнада материјалне штете може се тражити само уколико се не може успоставити стање које је постојало пре настанка штете. Висина новчане накнаде требало би да буде једнака ономе што се имало, односно ономе што се реално могло очекивати као принос да штетне радње није било.

КАДА СЕ МОЖЕ ОСТВАРИТИ ПРАВО НА НЕМАТЕРИЈАЛНУ ШТЕТУ?

Закон о облигационим односима предвиђа да ће суд досудити правичну новчану накнаду, независно од накнаде материјалне штете као и у њеном одсуству, за претрпљене душевне болове услед повреде угледа, части, као и за страх. Суд ће досудити овакву врсту накнаде ако нађе да околности случаја, а нарочито ако јачина болова и страха и њихово трајање то оправдава.

ШТА ПОСЛОДАВАЦ НЕ СМЕ ДА УРАДИ УЗБУЊИВАЧУ?

Закон предвиђа да послодавац не сме чињењем или нечињењем да стави узбуњивача у неповољнији положај због тога што је он пријавио неку злоупотребу.

Стављање узбуњивача чињењем или нечињењем у неповољнији положај због узбуњивања представља штетну последицу, због које узбуњивач има право на судску заштиту.

Законом се не наводе све такве радње којима се узбуњивач може ставити у неповољнији положај, које могу бити веома различите, али се

наводе најзначајније и најчешће:

- спречавање напредовања на послу
- изрицање дисциплинских мера и казни
- забрана запошљавања и стицања својства приправника или волонтера
- спречавање образовања, оспособљавања или стручног усавршавања
- престанак радног односа
- неисплаћивање зараде и других накнада
- неисплаћивање учешћа у добити послодавца
- неисплаћивање награда и отпремнине
- распоређивање или премештај на друго радно место
- непредузимање мера ради заштите због узнемиравања од стране других лица
- упућивање на обавезне здравствене прегледе или упућивање на прегледе ради оцене радне способности

ИЗ ПРАКСЕ ПИШТАЉКЕ: У пракси се Пиштаљка сретала са бројним другим штетним радњама којима је узбуњивач изложен после пријаве незаконите радње којом је угрожен јавни интерес, а које нису описане у Закону: учестало подношење дисциплинских пријава; погоршање радних услова и премештај узбуњивача у просторије које немају грејање или прокишњавају; изолација узбуњивача и онемогућавање контакта са другим запосленима; забрањивање осталим запосленима да комуницирају са узбуњивачем; кажњавање колега због комуникације са узбуњивачем и стварање непријатељске средине, као и бројне друге. У таквим случајевима узбуњивач је пре доношења Закона о заштити узбуњивача од одмазде овакве врсте могао да се брани позивањем на Закон о о спречавању злостављања на раду и Закон о раду. ■

ДА ЛИ ПОСЛОДАВАЦ МОЖЕ САМ ДОНЕТИ ОДРЕДБУ У ОПШТЕМ АКТУ КОЈОМ УСКРАЂУЈЕ НЕКО ПРАВО УЗБУЊИВАЧУ?

Закон предвиђа да је свака таква одредба ништава. Ништавост неке одребе значи да она не производи правно дејство, односно да се не може примењивати и да нема значај.

3.

Судска
заштита

17^A

ДА ЛИ СУД ИЛИ ДРУГИ НАДЛЕЖНИ ДРЖАВНИ ОРГАН ПРИЗНАЈУ СТАТУС УЗБУЊИВАЧА ОСОБИ КОЈА ИЗВРШИ УЗБУЊИВАЊЕ?

Не постоји могућност признавања „статуса узбуњивача“ као што је то био случај за време важења Правилника о заштити лица која пријаве сумњу на корупцију који је примењивала Агенција за борбу против корупције. У случају одмазде према узбуњивачу, узбуњивач остварује заштиту у судском поступку према Закону о заштити узбуњивача.

КАДА СЕ МОЖЕ ТРАЖИТИ ЗАШТИТА СУДА?

Узбуњивач може тражити заштиту од суда и подићи тужбу када је према њему предузета штетна радња, односно када трпи одмазду.

КОМЕ СЕ И У КОМ РОКУ ПОДНОСИ ТУЖБА?

Тужба за заштиту у вези са узбуњивањем подноси се вишем суду. Надлежан је виши суд према месту предузимања штетне радње или према месту пребивалишта узбуњивача. Виши суд одлучује у првом степену, а у поступку по жалби одлуку доноси Апелациони суд.

Тужба за заштиту у вези са узбуњивањем се подноси у року од шест месеци од када узбуњивач сазна за штетну радњу предузету према њему, односно у року од три године од када је штетна радња према узбуњивачу предузета. Рок од шест месеци се назива субјективним, а рок од три године - објективним роком. Уколико се тужба не поднесе у овим роковима, наступа застарелост, односно губи се право на судску заштиту у односу на конкретну штетну радњу.

Тужба за заштиту у вези са узбуњивањем подноси се вишем суду. Надлежан је виши суд према месту предузимања штетне радње или према месту пребивалишта узбуњивача

ШТА ТУЖБА ТРЕБА ДА САДРЖИ?

Садржина тужбе је прописана Законом о парничном поступку – означање суда, име и презиме, пословно име и презиме привредног друштва или другог субјекта, пребивалиште или боравиште, односно седиште странака, њихових законских заступника и пуномоћника ако их имају, предмет спора, захтев у погледу главне ствари и споредних тражења, чињенице на којим тужилац заснива свој захтев, доказе којима се утврђују ове чињенице, вредност предмета спора, потпис подносиоца тужбе.

Тужба у вези са узбуњивањем може садржати један или више тужбених захтева. Тим захтевима може се тражити:

- утврђење да је према тужиоцу предузета штетна радња;
- забрана вршења и понављања те радње
- уклањање последица штетне радње
- накнада штете, материјалне и нематеријалне
- објављивање пресуде у јавном гласилу о трошку туженог

ДА ЛИ ОДЛУКУ ПО ТУЖБИ У ВЕЗИ СА УЗБУЊИВАЊЕМ ДОНОСИ ЈЕДАН СУДИЈА ИЛИ ВИШЕ ЊИХ?

У првом степену одлуке доноси судија појединац, а у другом степену одлуке доноси веће састављено од троје судија. Сваки судија који поступа по тужби у вези са узбуњивањем мора бити обучен и поседовати посебна знања у вези са узбуњивањем.

КОЈИ ПРОЦЕСНИ ЗАКОН СЕ ПРИМЕЊУЈЕ У ПОСТУПКУ ЗА СУДСКУ ЗАШТИТУ У ВЕЗИ СА УЗБУЊИВАЊЕМ?

У поступку судске заштите у вези са узбуњивањем примењују се одредбе Закона о парничном поступку и његове посебне одредбе које уређују поступак у радним споровима, уколико Законом о заштити узбуњивача није одређено нешто друго.

ШТА ЗНАЧИ ТО ШТО ЈЕ У ОВИМ ПОСТУПЦИМА ДОЗВОЉЕНА РЕВИЗИЈА?

Ревизија је ванредни правни лек који се подноси на правоснажне пресуде донете у другом степену. Она се подноси у року од 30 дана од дана достављања пресуде. Како је Законом о заштити узбуњивача дозвољено улагање ревизије као правног лека, она се увек може подносити, како због погрешне примене материјалног права, због битних кршења одредаба парничног поступка, тако и због погрешног утврђеног чињеничног стања.

АКО УЗБУЊИВАЧ ДОБИЈЕ ОТКАЗ, КОМ СУДУ СЕ ОБРАЂА ДА БИ ПОНИШТИО РЕШЕЊЕ О ОТКАЗУ?

Виши суд може да донесе привремену меру којом се узбуњивач, за кога суд утврди да је добио отказ због узбуњивања, одмах враћа на посао, али се том привременом мером не поништава само решење о отказу. Ово решење се побија у посебном процесу, посебном тужбом узбуњивача у радном спору, током кога узбуњивача штити привремена мера вишег суда.

Закон прописује да се тужбом у вези са узбуњивањем не може побијати законитост појединачног акта послодавца којим је решавано о правима, обавезама и одговорностима запосленог по основу рада (на пример отказ), већ се то мора учинити у посебном спору, односно у радном спору.

То значи да узбуњивач који је добио отказ мора поднети тужбу за поништај таквог решања или пред судом опште надлежности (основни суд) или пред судом посебне надлежности (управни суд). Ови судови оцењују законитост аката којима се повређују права запослених уз примену посебних прописа – Закона о раду, Закона о државним службеницима, итд.

У радном спору који је покренут пред основним или управним судом за поништај незаконитог решења, тужилац треба да истакне и навод да је незаконити акт донет због његовог узбуњивања.

Истицање навода да појединачни акт послодавца (нпр. решење о отказу уговора о раду) представља штетну радњу у вези са узбуњивањем мора се истаћи или у тужби или најкасније на припремном рочишту, а после тога само ако подносилац навода учини вероватним да без своје кривице није могао раније да изнесе тај навод.

КОЈА СУ ТО ПОСЕБНА ПРАВА КОЈА ИМА УЗБУЊИВАЧ А КОЈА СЕ ИНАЧЕ У РЕДОВНИМ ПОСТУПЦИМА НЕ ПРИМЕЊУЈУ?

Најзначајнија разлика оваквог поступка са посебним правима и редовног парничног поступка је у терету доказивања. Овде важи правило о обрнутом терету доказивања.

То значи да ако у току поступка (у радном спору) тужилац, односно узбуњивач, учини вероватним да је штетна радња (нпр. отказ) у вези са узбуњивањем, онда је на туженом, односно послодавцу, терет доказивања. Послодавац, односно тужени, ће, да би успео у спору, морати да докаже да штетна радња није у вези са узбуњивањем.

Правило о обрнутом терету доказивања, предвиђено овим законом, битно олакшава позицију тужиоца, односно узбуњивача.

У неком другом парничном поступку (нпр. за накнаду штете) тужилац мора да докаже своје наводе да би успео у спору (треба да докаже штетну радњу, насталу штету и узрочно-последичну везу између штетне радње и штете).

У поступку због узбуњивања од узбуњивача се не тражи да докаже своје тврдње већ да их учини вероватним. То практично значи да је довољно да докаже да је отказ или нека друга штетна радња уследила тек после узбуњивања и откривања информације негативне по послодавца. Када узбуњивач укаже на могућу узрочно-последичну везу између отказа и узбуњивања, терет доказивања у даљем току процеса је на туженом који треба да докаже да штетна радња није у вези са извршеним узбуњивањем да би успео у спору, а узбуњивач тај спор изгубио.

На пример, узбуњивач који до извршеног узбуњивања није био ни дисциплински кажњаван нити упућиван на лекарске прегледе ради оцене радне способности, а после узбуњивања то постане учестало, само на основу доказа да то није био случај пре узбуњивања и да је почело да се дешава после узбуњивања учинио би вероватним да је кажњавање штетна радња коју трпи због узбуњивања.

Да је којим случајем Законом о заштити узбуњивача било предвиђено да узбуњивач треба да докаже (а не учини вероватним) своје наводе из тужбе, узбуњивачи би имали веома мале шансе за успех у спору.

ШТА ЈЕ ВАНСУДСКО РЕШАВАЊЕ СПОРА?

У Закону се наводи да је суд пред којим се води поступак за заштиту у вези са узбуњивањем дужан да на припремном рочишту, односно на првом рочишту за главну расправу, укаже странкама на могућност вансудског решавања спора путем посредовања или на други споразуман начин. Овакви споразуми на које пристају обе стране скраћују трајања поступка, смањују трошкове и закључују се у обостраном интересу и уз обострану сагласност.

Међутим, изузетно је важно нагласити да споразум о вансудском решавању спора не може искључити одговорност у погледу незаконитог поступања. То значи да уколико је било коруптивних радњи послодавца, вансудско решавање спора не искључује одговорност послодавца за извршено кривично дело или прекршај. Споразум се односи само на заштиту од штетне радње коју је трпео узбуњивач.

ШТА ПОДРАЗУМЕВА ИСТРАЖНО НАЧЕЛО СУДА?

У поступку за заштиту у вези са узбуњивањем суд има право да сам одређује извођење одређених доказа ради утврђивања чињеница од значаја за исход поступка, без обзира да ли су извођење таквих доказа странке предложиле. Суд је овлашћен и да посебно утврди чињенице које међу странкама нису спорне.

Зашто је то важно?

У другим парничним поступцима суд разматра само оне доказе које су странке предложиле. У случају да странка не предложи неки од доказа који је битан за судску одлуку, суд такав доказ не би изводио, па би се могло догодити да због таквог пропуста странка изгуби спор.

У поступку заштите у вези са узбуњивањем предвиђен је изузетак од општег правила који се иначе ретко предвиђа. У овом поступку, ради ефикасније заштите узбуњивача и утврђивање истине, суд може сам одредити извођење одређених доказа без обзира да ли су их странке предвиделе и утврђивати чињенице које међу странкама нису спорне, а које су битне. Ако узбуњивач није свестан да постоји доказ који му може помоћи, не зна за њега или га из било ког другог разлога превиди, онда суд уместо њега може извести тај доказ и тиме битно утицати на исход процеса и самим тим помоћи узбуњивачу.

ДА ЛИ ИЗОСТАНАК ТУЖЕНОГ СА РОЧИШТА ЗНАЧИ ДА ЋЕ СЕ РОЧИШТЕ ОДЛОЖИТИ?

Уколико тужени не дође на рочиште за главну расправу, а уредно је позван, суд може да одржи рочиште и без присуства туженог, као и да одлучи на основу утврђеног чињеничног стања на рочишту.

Зашто је то значајно за узбуњивача?

Ако би, на пример, узбуњивач учинио вероватним да је претрпео штетну радњу због узбуњивања, тужени послодавац треба да докаже да штетна радња није у вези са узбуњивањем. Међутим, уколико послодавац не би дошао на суђење, то он не би ни успео да докаже да штетна радња није у вези са узбуњивањем. Суд би у том случају могао да донесе одлуку и без присуства послодавца и пресуди у корист узбуњивача чије тврдње нису оспорене.

Одсуствовање једне од страна у спору често је, поготово у радним споровима, узрок дуготрајних суђења током којих се странка која је под отказом, на пример, исцрпљује, пре свега економски и доводи у ситуацију да одустане од спора или дође у ситуацију да нема новца за адвоката. Овом одредбом Закона о заштити узбуњивача суђења се убрзавају, што свакако иде у корист узбуњивача.

4.

Привремена
мера

КАКО СЕ ЗАШТИТИТИ У СЛУЧАЈУ ОДМАЗДЕ ЗБОГ УЗБУЊИВАЊА, С ОБЗИРОМ НА ТО ДА СУДСКИ ПОСТУПАК МОЖЕ ДУГО ТРАЈАТИ?

Привремена мера је можда и најважнија ставка Закона о заштити узбуњивача за саме узбуњиваче, јер омогућава суду да одмах заустави одмазду према узбуњивачу и да је онемогући све док траје судски поступак.

То практично значи да виши суд може да врати на посао узбуњивача који је добио отказ и да му омогући да ради и зарађује док год траје судски поступак са послодавцем.

Предлог за одређивање привремене мере узбуњивач може поднети пре подношења тужбе за узбуњивање, у току главне расправе, па и после окончања поступка, све док извршење не буде спроведено.

Суд одређује привремену меру на предлог странке, али је може одредити и по службеној дужности. Привременом мером може се тражити забрана вршења штетне радње, одлагање дејства појединачног акта, као и отклањање последица изазваних штетном радњом. Привремене мере суд одређује у складу са Законом о извршењу и обезбеђењу.

Уколико се предлог за одређивање привремене мере подноси пре тужбе, овакав предлог се подноси вишем суду. Виши суд одлучује да ли ће предлог за одређивање привремене мере усвојити, односно да ли ће зауставити одмазду над узбуњивачем у виду отказа, на пример.

Уколико виши суд одреди привремену меру, онда ће одредити и рок у којем се надлежном суду – основном, управном или вишем суду, мора поднети тужба за оспоравање акта којим послодавац врши одмазду (у радном спору) или тужбу због узбуњивања.

Уколико је реч о оспоравању акта послодавца (нпр. отказа или премештаја на мање плаћено радно место) тужба се подноси основном или управном суду. Том тужбом се оспорава отказ уговора о раду или премештај и наводи да је отказ или премештај последица узбуњивања.

Уколико је, на пример, реч о томе да узбуњивач трпи злостављање на раду, али је и даље запослен код истог послодавца на истом радном месту (није добио отказ), тужба у вези са узбуњивањем се подноси вишем суду.

О предлогу за одређивање привремене мере, суд ће одлучити у року од осам дана од дана када се суду достави такав предлог. Против одлуке о одређивању привремене мере није дозвољена посебна жалба.

Уколико би узбуњивач добио отказ, он би пре покретања судског поступка ради поништаја решења о отказу (радни спор), могао пред вишим судом да поднесе предлог за одређивање привремене мере којим би захтевао од суда да одложи правно дејство решења којим је отказан уговор о раду и наложи враћање на рад.

Уколико би суд решењем о привременој мери одложио правно дејство решења о отказу и узбуњивача привремено вратио на рад, узбуњивачу би било омогућено да и даље ради код послодавца и зарађује. На тај начин, његова егзистенција не би била угрожена до окончања радног спора.

У решењу о привременој мери, виши суд одређује рок у ком узбуњивач мора поднети тужбу, односно покренути радни спор, водећи рачуна о роковима одређеним посебним прописима за подношење тужбе, како би се оправдала привремена мера и како би трајање исте у радном спору могло бити продужено.

У радном спору против решења о отказу, на пример, (пред основним судом), узбуњивач би затим у тужби или најкасније на припремном рочишту требало да истакне да је отказ последица узбуњивања. У радном спору, суд оцењује основаност навода да отказ представља штетну радњу која је у вези са узбуњивањем.

Уколико тужилац учини вероватним да је према њему предузета штетна радња у вези са узбуњивањем, терет доказивања да штетна радња није у узрочној вези са узбуњивањем прелази на туженог (послодавца). Закон и на овај начин приморава институције система да стану на страну узбуњивача.

Суд доноси одлуку о привременој мери у року од осам дана од дана када се суду достави такав предлог

5.

Закон

о

заштити

узбуњивача

УВОДНЕ ОДРЕДБЕ

Предмет закона

Члан 1.

Овим законом уређује се узбуњивање, поступак узбуњивања, права узбуњивача, обавеза државних и других органа и организација и правних и физичких лица у вези са узбуњивањем, као и друга питања од значаја за узбуњивање и заштиту узбуњивача.

Значење израза

Члан 2.

У смислу овог закона, поједини изрази имају следеће значење:

1) „узбуњивање” је откривање информације о кршењу прописа, кршењу људских права, вршењу јавног овлашћења противно сврси због које је поверено, опасности по живот, јавно здравље, безбедност, животну средину, као и ради спречавања штете великих размера;

2) „узбуњивач” је физичко лице које изврши узбуњивање у вези са својим радним ангажовањем, поступком запошљавања, коришћењем услуга државних и других органа, носилаца јавних овлашћења или јавних служби, пословном сарадњом и правом власништва на привредном друштву;

3) „послодавац” је орган Републике Србије, територијалне аутономије или јединице локалне самоуправе, носилац јавних овлашћења или јавна служба, правно лице или предузетник који радно ангажује једно или више лица;

4) „одговорно лице” је лице коме су у правном лицу поверени одређени послови који се односе на управљање, пословање или процес рада, као и лице које у државном органу, органу територијалне аутономије и јединице локалне самоуправе врши одређене дужности;

5) „радно ангажовање” је радни однос, рад ван радног односа, волонтирање, вршење функције, као и сваки други фактички рад за послодавца;

6) „овлашћени орган” је орган Републике Србије, територијалне аутономије или јединице локалне самоуправе или носилац јавних овлашћења надлежан да поступа по информацији којом се врши узбуњивање, у складу са законом;

7) „штетна радња” је свако чињење или нечињење у вези са узбуњивањем којим се узбуњивачу или лицу које има право на заштиту као узбуњивач угрожава или повређује право, односно којим се та лица стављају у неповољнији положај.

Глава II.

ОПШТЕ ОДРЕДБЕ О УЗБУЊИВАЊУ И ПРАВУ НА ЗАШТИТУ

Забрана спречавања узбуњивања

Члан 3.

Забрањено је спречавање узбуњивања.

Одредба општег акта или појединачног акта којом се спречава узбуњивање је ништава.

Забрана предузимања штетне радње

Члан 4.

Забрањено је предузимање штетне радње.

Право на заштиту узбуњивача

Члан 5.

Узбуњивач има право на заштиту, у складу са законом, ако:

1) изврши узбуњивање код послодавца, овлашћеног органа или јавности на начин прописан законом;

2) открије информацију из члана 2. тачка 1) овог закона (у даљем тексту: информација) у року од једне године од дана сазнања за извршену радњу због које врши узбуњивање, а најкасније у року од десет година од дана извршења те радње;

3) би у тренутку узбуњивања, на основу расположивих података, у истинитост информације, поверовало лице са просечним знањем и искуством као и узбуњивач.

Заштита повезаних лица

Члан 6.

Повезано лице има право на заштиту као узбуњивач ако учини вероватним да је према њему предузета штетна радња због повезаности са узбуњивачем.

Право на заштиту због погрешног означавања узбуњивача

Члан 7.

Право на заштиту као узбуњивач, има лице које учини вероватним да је према њему предузета штетна радња, ако је лице које је предузело штетну радњу, погрешно сматрало да је то лице узбуњивач, односно повезано лице.

Заштита лица у вршењу службене дужности

Члан 8.

Лице које је у вршењу службене дужности доставило информацију има право на заштиту као узбуњивач ако учини вероватним да је према њему предузета штетна радња због достављања информације.

Право на заштиту због тражења информације

Члан 9.

Лице које тражи податке у вези са информацијом, има право на заштиту као узбуњивач, ако учини вероватним да је према њему предузета штетна радња због тражења тих података.

Заштита података о личности узбуњивача

Члан 10.

Лице које је овлашћено за пријем информације дужно је да штити податке о личности узбуњивача, односно податке на основу којих се може открити идентитет узбуњивача, осим ако се узбуњивач не сагласи са откривањем тих података, а у складу са законом који уређује заштиту података о личности.

Свако лице које сазна податке из става 1. овог члана, дужно је да штити те податке.

Лице овлашћено за пријем информације дужно је да приликом пријема информације, обавести узбуњивача да његов идентитет може бити откривен надлежном органу, ако без откривања идентитета узбуњивача не би биломогуће поступање тог органа, као и да га обавести о мерама заштите учесника у кривичном поступку.

Ако је у току поступка неопходно да се открије идентитет узбуњивача, лице овлашћено за пријем информације дужно је да о томе, пре откривања идентитета, обавести узбуњивача.

Подаци из става 1. овог члана не смеју се саопштити лицу на које се указује у информацији, ако посебним законом није другачије прописано.

Забрана злоупотребе узбуњивања

Члан 11.

Забрањена је злоупотреба узбуњивања.

Злоупотребу узбуњивања врши лице које:

- 1) достави информацију за коју је знало да није истинита;
- 2) поред захтева за поступање у вези са информацијом којом се врши узбуњивање тражи противправну корист.

Глава III.

ПОСТУПАК

а) Опште одредбе

Врсте узбуњивања

Члан 12.

Узбуњивање може бити унутрашње, спољашње или узбуњивање јавности.

Унутрашње узбуњивање је откривање информације послодавцу.

Спољашње узбуњивање је откривање информације овлашћеном органу.

Узбуњивање јавности је откривање информације средствима јавног информисања, путем интернета, на јавним скуповима или на други начин којим се обавештење може учинити доступним јавности.

Садржина информације

Члан 13.

Информација садржи податке о кршењу прописа, кршењу људских права, вршењу јавног овлашћења противно сврси због које је поверено, опасности по живот, јавно здравље, безбедност, животну средину, као и податке ради спречавања штете великих размера.

Информација може да садржи потпис узбуњивача и податке о узбуњивачу.

Послодавац и овлашћени орган дужни су да поступају и по анонимним обавештењима у вези са информацијом, у оквиру својих овлашћења.

б) Унутрашње узбуњивање

Обавезе послодавца

Члан 14.

Послодавац је дужан да, у оквиру својих овлашћења, предузме мере ради отклањања утврђених неправилности у вези са информацијом.

Послодавац је дужан да, у оквиру својих овлашћења, заштити узбуњивача од штетне радње, као и да предузме неопходне мере ради обустављања штетне радње и отклањања последица штетне радње.

Послодавац не сме предузимати мере у циљу откривања идентитета анонимног узбуњивача.

Послодавац је дужан да свим радно ангажованим лицима достави писмено обавештење о правима из овог закона.

Послодавац је дужан да одреди лице овлашћено за пријем информације и вођење поступка у вези са узбуњивањем.

Поступак

Члан 15.

Поступак унутрашњег узбуњивања започиње достављањем информације послодавцу.

Послодавац је дужан да поступи по информацији без одлагања, а најкасније у року од 15 дана од дана пријема информације.

Послодавац је дужан да обавести узбуњивача о исходу поступка по његовом окончању, у року од 15 дана од дана окончања поступка из става 1. овог члана.

Послодавац је дужан да, на захтев узбуњивача, пружи обавештења узбуњивачу о току и радњама предузетим у поступку, као и да омогући узбуњивачу да изврши увид у списе предмета и да присуствује радњама у поступку.

Општи акт послодавца

Члан 16.

Послодавац који има више од десет запослених дужан је да општим актом уреди поступак унутрашњег узбуњивања.

Послодавац је дужан да на видном месту, доступном сваком радно ангажованом лицу, као и на интернет страници послодавца ако постоје техничке могућности, истакне општи акт из става 1. овог члана.

Одредбе општег акта о поступку унутрашњег узбуњивања морају бити у складу са овим законом и подзаконским актом из члана 17. овог закона.

Одредбама општег акта из става 1. овог члана не може се умањити обим права или ускратити неко право узбуњивачу из овог закона.

Одредбе општег акта из става 1. овог члана које нису у складу са овим законом и прописима донетим на основу овог закона, ништаве су.

Подзаконски акт министра

Члан 17.

Министар надлежан за послове правосуђа доноси акт којим се ближе уређује начин унутрашњег узбуњивања, начин одређивања овлашћеног лица код послодавца, као и друга питања од значаја за унутрашње узбуњивање код послодавца који има више од десет запослених.

в) Спољашње узбуњивање

Члан 18.

Поступак спољашњег узбуњивања започиње достављањем информације овлашћеном органу.

Ако се узбуњивање односи на лица радно ангажована у овлашћеном органу, узбуњивач ће се обратити руководиоцу тог органа, а ако се узбуњивање односи на руководиоца овлашћеног органа, узбуњивач ће се обратити руководиоцу непосредно надређеног органа.

Овлашћени орган је дужан да поступи по информацији из става 1. овог члана у року од 15 дана од дана пријема информације.

Ако орган коме је достављена информација није надлежан за поступање у вези са узбуњивањем, проследиће информацију надлежном органу у року од 15 дана од дана пријема и о томе истовремено обавестити узбуњивача.

Надлежни орган из става 4. овог члана дужан је да примењује мере заштите које је узбуњивачу обезбедио орган који му је обавештење уступио.

Ако узбуњивач није дао сагласност да се његов идентитет открије, овлашћени орган који је примио обавештење од узбуњивача, а није надлежан за поступање, дужан је да пре прослеђивања тог обавештења надлежном органу претходно затражи сагласност узбуњивача, ако законом није прописано другачије.

Овлашћени орган је дужан да, на захтев узбуњивача пружи обавештења узбуњивачу о току и радњама предузетим у поступку, као и да омогући узбуњивачу да изврши увид у списе предмета и да присуствује радњама у поступку, у складу са законом.

Овлашћени орган је дужан да обавести узбуњивача о исходу поступка из става 1. овог члана по његовом окончању, у складу са законом.

г) Узбуњивање јавности

Члан 19.

Јавност се може узбунити, без претходног обавештавања послодавца или овлашћеног органа у случају непосредне опасности по живот, јавно здравље, безбедност, животну средину, од настанка штете великих размера, односно ако постоји непосредна опасност од уништења доказа.

Приликом узбуњивања јавности узбуњивач је дужан да поштује претпоставку невиности окривљеног, право на заштиту података о личности, као и да не угрожава вођење судског поступка.

д) Поступање са тајним подацима

Узбуњивање ако су у информацији садржани тајни подаци

Члан 20.

Информација може да садржи тајне податке.

Под тајним подацима из става 1. овог члана сматрају се подаци који су у складу са прописима о тајности података претходно означени као тајни.

Ако су у информацији садржани тајни подаци, узбуњивач је дужан да се прво обрати послодавцу, а ако се информација односи на лице које је овлашћено да поступа по информацији, информација се подноси руководиоцу послодавца.

У случају да послодавац није у року од 15 дана поступио по информацији у којој су садржани тајни подаци, односно ако није одговорио или није предузео одговарајуће мере из своје надлежности, узбуњивач се може обратити овлашћеном органу.

Изузетно од става 3. овог члана, у случају да се информација односи на руководиоца послодавца, информација се подноси овлашћеном органу.

Ако су у информацији садржани тајни подаци, узбуњивач не може узбунити јавност, ако законом није другачије одређено.

Ако су у информацији садржани тајни подаци, узбуњивач и друга лица су дужни да се придржавају општих и посебних мера заштите тајних података прописаних законом који уређује тајност података.

ЗАШТИТА УЗБУЊИВАЧА И НАКНАДА ШТЕТЕ

Забрана стављања узбуњивача у неповољнији положај

Члан 21.

Послодавац не сме чињењем или нечињењем да стави узбуњивача у неповољнији положај у вези са узбуњивањем, а нарочито ако се неповољнији положај односи на:

- 1) запошљавање;
- 2) стицање својства приправника или волонтера;
- 3) рад ван радног односа;
- 4) образовање, оспособљавање или стручно усавршавање;
- 5) напредовање на послу, оцењивање, стицање или губитак звања;
- 6) дисциплинске мере и казне;
- 7) услове рада;
- 8) престанак радног односа;
- 9) зараду и друге накнаде из радног односа;
- 10) учешће у добити послодавца;
- 11) исплату награде и отпремнине;
- 12) распоређивање или премештај на друго радно место;
- 13) непредузимање мера ради заштите због узнемиравања од стране других лица;
- 14) упућивање на обавезне здравствене прегледе или упућивање на прегледе ради оцене радне способности.

Одредбе општег акта којима се узбуњивачу ускраћује или повређује право, односно којима се ова лица стављају у неповољнији положај у вези са узбуњивањем, ништаве су.

Накнада штете због узбуњивања

Члан 22.

У случајевима наношења штете због узбуњивања, узбуњивач има право на накнаду штете, у складу са законом који уређује облигационе односе.

Судска заштита узбуњивача

Члан 23.

Узбуњивач према коме је предузета штетна радња у вези саузбуњивањем има право на судску заштиту.

Судска заштита се остварује подношењем тужбе за заштиту у вези са узбуњивањем надлежном суду, у року од шест месеци од дана сазнања за предузету штетну радњу, односно три године од дана када је штетна радња предузета.

У поступку судске заштите надлежан је виши суд према месту предузимања штетне радње или према месту пребивалишта тужиоца.

Поступак за судску заштиту у вези са узбуњивањем је хитан.

У поступку за судску заштиту у вези са узбуњивањем дозвољена је ревизија.

У поступку за судску заштиту у вези са узбуњивањем сходно се примењују одредбе закона о парничном поступку које уређују поступак у радним споровима, ако овим законом није другачије одређено.

Састав суда

Члан 24.

У парничном поступку по тужби у вези са узбуњивањем у првом степену суди судија појединац, а у другом степену веће састављено од троје судија.

Поседовање посебних знања у вези са узбуњивањем

Члан 25.

Судија који поступа по тужби у вези са узбуњивањем или у посебним поступцима из члана 27. овог закона мора бити лице које је стекло посебна знања у вези са заштитом узбуњивача.

Стицање посебних знања и стручно усавршавање лица која поступају у вези са заштитом узбуњивача спроводи Правосудна академија, у сарадњи са министарством надлежним за послове правосуђа.

Програм стицања посебних знања у вези са заштитом узбуњивача прописује се актом министра надлежаног за послове правосуђа.

Садржина тужбе

Члан 26.

Тужбом за заштиту у вези са узбуњивањем може се тражити:

- 1) утврђење да је према узбуњивачу предузета штетна радња;
- 2) забрана вршења и понављања штетне радње;
- 3) уклањање последица штетне радње;
- 4) накнада материјалне и нематеријалне штете;

5) објављивање пресуде донете по тужби поднетој из разлога предвиђених у тач. 1) до 4) овог става у средствима јавног информисања, о трошку туженог.

Тужбом из става 1. овог члана не може се побијати законитост појединачног акта послодавца којим је решавано о правима, обавезама и одговорностима запосленог по основу рада.

Права узбуњивача у посебним поступцима

Члан 27.

У тужби за оцену законитости појединачног акта послодавца којим је решавано о правима, обавезама и одговорности узбуњивача по основу рада, по посебним прописима, узбуњивач може истаћи навод да појединачни акт послодавца представља штетну радњу у вези са узбуњивањем.

Навод из става 1. овог члана може се истаћи у тужби или на припремном рочишту, а после тога само ако подносилац навода учини вероватним да без своје кривице није могао да раније изнесе тај навод.

У посебном поступку суд оцењује основаност навода да појединачни акт послодавца представља штетну радњу у вези са узбуњивањем, у складу са овим законом.

Упознавање странака са правом да реше спор путем посредовања

Члан 28.

Суд пред којим се води поступак за заштиту у вези са узбуњивањем дужан је да на припремном рочишту, односно првом рочишту за главну расправу, укаже странкама на могућност за вансудско решавање спора путем посредовања или на други споразуман начин.

Терет доказивања

Члан 29.

Ако је у току поступка тужилац учинио вероватним да је према њему предузета штетна радња у вези са узбуњивањем, на туженом је терет доказивања да штетна радња није у узрочној вези са узбуњивањем.

Истражно начело

Члан 30.

У поступку за заштиту у вези са узбуњивањем суд може утврђивати чињенице и када оне међу странкама нису спорне, а може и самостално истраживати чињенице које ни једна странка није изнела у поступку, ако оцени да је то од значаја за исход поступка.

Изостанак туженог

Члан 31.

Ако тужени не дође на рочиште за главну расправу, а уредно је позван, суд може да одржи рочиште и без присуства туженог, као и да одлучи на основу утврђеног чињеничног стања на рочишту.

Привремене мере и надлежност

Члан 32.

У поступку заштите у вези са узбуњивањем или у поступку из члана 27. овог закона суд који води поступак може одредити привремену меру у складу са законом којим се уређује извршење и обезбеђење.

Предлог за одређивање привремене мере може се поднети пре покретања судског поступка, за време трајања судског поступка као и по окончању судског поступка, све док извршење не буде спроведено.

У току поступка суд може и по службеној дужности да одреди привремену меру.

Привремена мера пре покретања судског поступка

Члан 33.

Суд надлежан за поступање по тужби за заштиту у вези са узбуњивањем, надлежан је да одлучује и о предлогу за одређивање привремене мере који је поднет пре покретања судског поступка.

Приликом одређивања привремене мере из става 1. овог члана суд ће одредити и рок у коме се мора поднети тужба пред надлежним судом водећи рачуна о роковима одређеним посебним прописима за подношење тужбе.

Предлог за одређивање привремене мере

Члан 34.

Предлогом за одређивање привремене мере може се захтевати да суд одложи правно дејство акта, забрани вршење штетне радње, као и да наложи отклањање последице проузроковане штетном радњом.

О предлогу за одређивање привремене мере суд ће одлучити у року од осам дана од дана пријема предлога.

Жалба против одлуке о одређивању привремене мере

Члан 35.

Против одлуке о одређивању привремене мере није дозвољена посебна жалба.

Надзор над спровођењем закона

Члан 36.

Надзор над спровођењем овог закона врше инспекција рада, односно управна инспекција, у складу са законима који уређују њихова овлашћења.

Глава V.

КАЗНЕНЕ ОДРЕДБЕ

Прекршаји

Члан 37.

Новчаном казном од 50.000 до 500.000 динара казниће се за прекршај послодавац – правно лице које има више од десет запослених ако:

1) не донесе општи акт о поступку унутрашњег узбуњивања (члан 16. став 1);

2) општи акт којим се уређује поступак унутрашњег узбуњивања не истакне на видном месту доступном сваком радно ангажованом лицу (члан 16. став 2).

За прекршај из става 1. овог члана новчаном казном од 10.000 до 100.000 динара казниће се одговорно лице у правном лицу, државном органу, органу територијалне аутономије или јединице локалне самоуправе.

За прекршај из става 1. овог члана новчаном казном од 20.000 до 200.000 динара казниће се предузетник код кога је радно ангажовано више од десет запослених.

Члан 38.

Новчаном казном од 50.000 до 500.000 динара казниће се за прекршај послодавац – правно лице ако:

1) узбуњивача не заштити од штетне радње или не предузме неопходне мере ради обустављања штетне радње и отклањања последица штетне радње, у оквиру својих овлашћења (члан 14. став 2);

2) свим радно ангажованим лицима не достави писмено обавештење о правима из овог закона (члан 14. став 4);

3) не одреди лице овлашћено за пријем информације и вођење поступка у вези са узбуњивањем (члан 14. став 5);

4) ако у прописаном року не поступи по информацији (члан 15. став 2);

5) ако у прописаном року не обавести узбуњивача о исходу поступка у складу са законом (члан 15. став 3);

6) ако узбуњивачу, на његов захтев, не пружи обавештења о току и радњама преузетим у поступку или ако не омогући узбуњивачу да изврши увид у списе предмета и да присуствује радњама у поступку у складу са законом (члан 15. став 4).

За прекршај из става 1. овог члана новчаном казном од 10.000 до 100.000 динара казниће се одговорно лице у правном лицу, државном органу, органу територијалне аутономије или јединице локалне самоуправе.

За прекршај из става 1. овог члана новчаном казном од 20.000 до 200.000 динара казниће се предузетник.

ПРЕЛАЗНЕ И ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Рок за доношење подзаконског акта

Члан 39.

Подзаконски акт из члана 17. и члана 25. став 3. овог закона донеће се у року од три месеца од дана ступања на снагу овог закона.

Послодавци су дужни да донесу општи акт из члана 16. став 1. овог закона, у року од једне године од дана ступања на снагу овог закона.

Ступање закона на снагу

Члан 40.

Овај закон ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном гласнику Републике Србије”, а примењује се по истеку шест месеци од дана ступања на снагу.

6.

Правилник

о

унутрашњем

узбуњивању

На основу члана 17. Закона о заштити узбуњивача („Службени гласник РС”, број 128/14),

Министар правде доноси

ПРАВИЛНИК

о начину унутрашњег узбуњивања, начину одређивања овлашћеног лица код послодавца, као и другим питањима од значаја за унутрашње узбуњивање код послодавца који има више од десет запослених

Члан 1.

Овим правилником уређује се начин унутрашњег узбуњивања, начинодређивања овлашћеног лица код послодавца, као и друга питања од значаја за унутрашње узбуњивање код послодавца који има више од десет запослених.

Члан 2.

Послодавац који има више од десет запослених (у даљем тексту: послодавац) одређује лице овлашћено за пријем информације и вођење поступка у вези са унутрашњим узбуњивањем, у складу са Законом о заштити узбуњивача (у даљем тексту: Закон).

Члан 3.

Достављање информације у вези са унутрашњим узбуњивањем врши се лицу овлашћеном за пријем информације и вођење поступка у вези са унутрашњим узбуњивањем, писмено или усмено.

Члан 4.

Писмено достављање информације у вези са унутрашњим узбуњивањем може се учинити непосредном предајом писмена о информацији у вези са унутрашњим узбуњивањем, обичном или препорученом поштом, као и електронском поштом, у складу са законом, уколико постоје техничке могућности.

Усмено достављање информације у вези са унутрашњим узбуњивањем врши се усмено на записник.

Уколико се достављање информације врши непосредном предајом писмена или усмено, о информацији у вези са унутрашњим узбуњивањем саставља се потврда о пријему информације у вези са унутрашњим узбуњивањем, и то приликом пријема писмена, односно приликом узимања усмене изјаве од узбуњивача.

Уколико се достављање писмена о информацији у вези са унутрашњим узбуњивањем врши обичном или препорученом пошиљком, односно електронском поштом, издаје се потврда о пријему информације у вези са унутрашњим узбуњивањем. У том случају се као датум пријема код препоручене пошиљке наводи датум предаје пошиљке пошти, а код обичне пошиљке датум пријема пошиљке код послодавца.

Ако је поднесак упућен електронском поштом, као време подношења послодавцу сматра се време које је назначено у потврди о пријему електронске поште, у складу са законом.

Члан 5.

Потврда о пријему информације у вези са унутрашњим узбуњивањем садржи: кратак опис чињеничног стања о информацији у вези са унутрашњим узбуњивањем; време, место и начин достављања информације у вези са унутрашњим узбуњивањем; број и опис прилога поднетих уз информацију о унутрашњем узбуњивању; податке о томе да ли узбуњивач жели да подаци о његовом идентитету не буду откривени; податке о послодавцу; печат послодавца; потпис лица овлашћеног за пријем информације и вођење поступка у вези са унутрашњим узбуњивањем.

Потврда о пријему информације у вези са унутрашњим узбуњивањем може садржати потпис узбуњивача и податке о узбуњивачу, уколико он то жели.

Члан 6.

Обичне и препоручене пошиљке на којима је означено да се упућују лицу овлашћеном за пријем информације и вођење поступка у вези са унутрашњим узбуњивањем код послодавца или на којима је видљиво на омоту да се ради о информацији у вези са унутрашњим узбуњивањем може да отвори само лице овлашћено за пријем информације и вођење поступка у вези са унутрашњим узбуњивањем.

Члан 7.

У случају анонимних обавештења, поступа се у складу са Законом.

У циљу провере информације у вези са унутрашњим узбуњивањем, предузимају се одговарајуће радње, о чему се обавештава послодавац, као и узбуњивач, уколико је то могуће на основу расположивих података.

Члан 8.

Ако се узимају изјаве од лица, у циљу провере информације у вези са унутрашњим узбуњивањем, о томе се саставља записник.

На садржину записника, може се ставити приговор.

Члан 9.

По окончању поступка саставља се извештај о предузетим радњама у поступку о информацији у вези са унутрашњим узбуњивањем, предлажу мере ради отклањања уочених неправилности и последица штетне радње насталих у вези са унутрашњим узбуњивањем.

Извештај из става 1. овог члана, доставља се послодавцу и узбуњивачу, о коме се узбуњивач може изјаснити.

Ради отклањања уочених неправилности и последица штетне радње настале у вези са унутрашњим узбуњивањем могу да се предузму одговарајуће мере на основу извештаја из става 1. овог члана.

Члан 10.

Овај правилник ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном гласнику Републике Србије”.

Број 110-00-40/2015-05

У Београду, 3. јуна 2015. године

Министар,

Никола Селаковић, с.р

pištaljka.rs

Узбуњивачи против корупције

Сазнајте више на **pištaljka.rs**

Правно саветовалиште

+381 (63) 774 52 84